

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

David Rýpar

Předběžné opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí

Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Předběžné opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí* vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Krnově dne 29. 3. 2021

.....

David Rýpar

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé diplomové práce JUDr. Lence Westphalové, Ph.D. za její odbornou pomoc a čas, který mi věnovala. Dále bych rád poděkoval rodině za podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytovala.

Obsah

<i>Seznam použitých zkratk</i>	6
<i>Úvod</i>	7
1 Domáci násilí	9
1.1 Definice a znaky domácího násilí.....	9
1.2 Formy domácího násilí.....	10
1.3 Cyklus domácího násilí.....	11
1.4 Příčiny, důsledky a prevence domácího násilí.....	12
1.5 Pachatel a oběť domácího násilí.....	15
2 Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí	19
2.1 Příslušnost soudu.....	19
2.2 Návrh na nařízení předběžného opatření.....	19
2.3 Účastníci.....	21
2.4 Rozhodnutí.....	22
2.5 Trvání předběžného opatření.....	24
2.6 Odvolací řízení.....	24
2.7 Prodloužení předběžného opatření.....	25
2.8 Zánik a zrušení předběžného opatření.....	27
2.9 Výkon rozhodnutí.....	28
3 Trestně právní ochrana před domácím násilím	30
3.1 Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí.....	31
3.2 Trestný čin týrání svěřené osoby.....	32
3.3 Trestný čin omezování osobní svobody.....	33
3.4 Trestný čin nebezpečné pronásledování.....	34
3.5 Souhlas s trestním stíháním.....	34
3.6 Předběžná opatření dle trestního řádu.....	35
4 Další možnosti ochrany před domácím násilím	37

4.1	Vykázání.....	37
4.2	Intervenční centra	38
4.3	Zákon o některých přestupcích.....	39
4.4	Veřejný ochránce práv.....	40
4.5	Orgány sociálně-právní ochrany dětí	40
4.6	Krizová intervence	41
4.7	Linky důvěry.....	42
4.8	Azylové domy.....	42
4.9	Zdravotnická zařízení.....	43
4.10	Nestátní neziskové organizace.....	43
	<i>Závěr.....</i>	<i>44</i>
	<i>Seznam použitých zdrojů</i>	<i>46</i>
	<i>Abstrakt</i>	<i>49</i>
	<i>Abstract.....</i>	<i>50</i>
	<i>Klíčová slova.....</i>	<i>51</i>
	<i>Key words</i>	<i>52</i>

Seznam použitých zkratek

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

ZŘS – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

TrZ – Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

ČR – Česká republika

IC – Intervenční centrum

Sb. – Sbíрка zákonů

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Úvod

Domácí násilí patří mezi aktuální problematiku v naší společnosti. Často k domácímu násilí dochází skrytě a my ho ve svém okolí nemusíme ani zaregistrovat. Vyskytuje se ve všech společenských vrstvách. Může se objevit u sociálně slabých rodin i u těch lépe postavených, mezi vysokoškolsky vzdělanými lidmi i lidmi nevzdělanými, mezi podnikateli, zaměstnanci i nezaměstnanými. Násilí, které je páchané v rodině, patří mezi nejrozšířenější formu násilí vůbec a zároveň je formou nejméně kontrolovanou a co do své frekvence a závažnosti nejvíce podceňovanou. Často můžeme v reklamách spatřit idealizované obrázky rodin, nicméně i rodina může být zdrojem nesmírného napětí, přivádět lidi k zoufalství nebo je naplňovat značnou úzkostí a pocitem viny. Dle statistik dochází k násilí v rodině mnohem častěji než na ulici. To znamená, že existuje větší pravděpodobnost, že se na nás dopustí nějakou formou násilí někdo, koho důvěrně známe, a to v prostředí našeho domova, než kdekoli jinde.

Má práce je především zaměřena na předběžné opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí, nicméně domácí násilí je svými přesahy do různých právních oblastí specifické, proto ve své práci alespoň částečně uvedu i jiné možnosti ochrany.

Na téma domácí násilí jsem již napsal bakalářskou práci při předešlém studiu. Tématem domácího násilí jsem se chtěl zabývat nadále a prohloubit tak své znalosti. V této práci se oproti předešlé práci zabývám více právní ochranou oběti domácího násilí. Cílem mé práce je analýza právní úpravy předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí a zhodnocení celkové právní úpravy týkající se domácího násilí, přičemž použiji především srovnávací metodu právní a metodu analýzy.

Diplomová práce je členěna na čtyři kapitoly. V první kapitole se věnuji domácímu násilí obecně, uvádím zde několik definic domácího násilí, jeho znaky, formy, cyklus, příčiny, důsledky, prevenci a aktéry. Stěžejní část práce, jak již bylo uvedeno, je zaměřena na institut předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí, který má osoba ohrožená domácím násilím nebo stalkingem k dispozici a kterým docílí dočasné ochrany před těmito nežádoucími jevy. V následující kapitole se zabývám alespoň částečně trestněprávní ochranou před domácím násilím, kde popisuji některé trestné činy týkající se domácího násilí, souhlas s trestním stíháním a předběžná opatření. V poslední kapitole uvádím další možnosti ochrany, které má oběť domácího násilí k dispozici. Jedná se například o institut vykazání či intervenční centra. Intervenční centrum jsem dokonce osobně navštívil a byla mi umožněna konzultace s odborníky, za což jsem velice rád, neboť jsem získal cenné informace týkající se této problematiky.

Při zpracování diplomové práce vycházím především z komentářové literatury, dalšími zdroji jsou odborné monografie, odborné články, zákony nebo judikatura soudů.

1 Domácí násilí

1.1 Definice a znaky domácího násilí

Jednotná definice domácího násilí není, u odborníků můžeme nalézt definic více. Jedna z definic domácího násilí je obsažena v důvodové zprávě k zákonu na ochranu před domácím násilím, a ta zní následovně: „*Domácí násilí je označení pro násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti níž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde, k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byli spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.*“¹

Další definicí, kterou zmíním ve své práci, je definice od americké odbornice Kenney, která se problematikou domácího násilí zabývá. Kenney definuje domácí násilí jako násilí, ke kterému dochází mezi členy rodiny a nebo mezi sexuálními partnery, kdy se jeden člověk snaží ovládat jinou osobu či osoby. Obětí domácího násilí může být manželka, manžel, partner, partnerka, dítě či jiný člen rodiny. Nejčastější je násilí muže proti ženě.²

Uvedl bych dále definici organizace Bílého kruhu bezpečí, což je organizace, jejíchž právníci, psychologové a sociální pracovníci poskytují obětem trestných činů pomoc. Tato organizace definuje domácí násilí jako: „*Způsob chování mezi blízkými lidmi (zpravidla intimními partnery), kteří spolu sdílejí společný domov, kdy jeden z nich uplatňuje moc a kontrolu nad tím, co dělá ten druhý. K násilí dochází opakovaně, v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopnosti včas toto jednání zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.*“³

Poslední definici, kterou ve své práci zmíním, je definice MUDr. Lenky Šírové, podle které je domácí násilí stupňující se násilí, které se opakuje, je psychické či sexuální povahy mezi manžely nebo partnery.⁴

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

² KENNEY, Karen Latchana. *Domestic violence*. Minnesota: ABDO Publishing Company, 2012. s. 11.

³ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Domácí násilí* [online]. domacinasili.cz, 2009 [cit. 19.11.2020]. Dostupné na: <<http://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>>.

⁴ ŠÍROVÁ, Lenka. Sociální politika. *Měsíčník MPSV*, 2003, roč. 29, č. 12, s. 4.

Ne každé násilí v rodině lze označit jako domácí násilí. Aby se jednalo o domácí násilí, musí být splněny jeho znaky, a to kumulativně. Pokud jeden znak chybí, často se stává, že se v budoucnu naplní a dojde tak k domácímu násilí. Aliance proti domácímu násilí uvádí 4 znaky charakteristické pro domácí násilí:

- **opakování a dlouhodobost**

Zde nepatří jednorázový útok, útoky se musí opakovat. Pokud však došlo k jednorázovému útoku, může se ale jednat o začátek domácího násilí.

- **eskalace**

Na začátku se domácí násilí projevuje útoky proti lidské důstojnosti. Násilí se poté stupňuje, oběť už není pouze terčem posměšků a urážek, násilná osoba začíná oběť napadat fyzicky, dochází k závažným útokům proti zdraví a životu.

- **jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí**

U domácího násilí jsou pevně dané role násilníka a oběti. Pokud se role při hádkách, rvačkách a sporech střídají, nejedná se o domácí násilí, v tom případě se jedná o oboustranné násilí.

- **neveřejnost**

Domácí násilí se děje skrytě, mimo společenskou kontrolu, za zavřenými dveřmi bytu či domu a beze svědků.⁵

1.2 Formy domácího násilí

V minulosti se mělo za to, že domácího násilí se dopouštějí muži vůči ženám. V dnešní době jsou v roli oběti domácího násilí nejen ženy, ale i muži, děti či senioři. Mezi základní formy domácího násilí patří:

- **fyzické násilí**

Jedná se o využití fyzické síly, kdy dochází k tělesnému poranění. Jde o nejzávažnější formu domácího násilí. Většinou se fyzické násilí stupňuje od fackování, úderů pěstí, kopáním, ohrožování bodnou či střelnou zbraní až po útok, který ohrožuje život.

- **psychické násilí**

Taktéž lze označit jako emocionální či citové násilí, kdy se násilník snaží u oběti domácího násilí vyvolat duševní utrpení, pocítění duševní úzkosti, bolesti či strasti.

⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. s. 37-38.

Těžko se prokazuje, neboť nezanechává viditelné stopy jako fyzické násilí. Může mít formu verbální i neverbální.

- **sexuální násilí**

Oběť domácího násilí bývá nucena k nedobrovolnému sexuálnímu styku. Někdy nemusí být cílem sexuálního násilí uspokojení sexuálního pudu, ale ponížit toho druhého.

- **sociální násilí**

Příkladem sociálního násilí může být zakazování kontaktu s jinými lidmi (rodina, přátelé). Násilná osoba využívá jiných osob, například dětí, k nátlaku na ohroženou osobu.

- **ekonomické násilí**

Násilník může držet kontrolu nad financemi, čímž zamezí ohrožené osobě přístupu k penězům.⁶

1.3 Cyklus domácího násilí

Jako první se zabývala cyklem domácího násilí Lenore Walkerová, která popsala čtyři fáze domácího násilí. Většinou vše začíná psychickým či emocionálním násilím, až poté dochází k fyzickému násilí. Každá fáze trvá různou dobu, avšak u opakování cyklu se následně jednotlivé fáze zkracují.

První fáze se označuje jako fáze napětí, kdy se násilná osoba projevuje podrážděně, ohroženou osobu kritizuje, ta má pocit strachu, proto se ohrožená osoba snaží agresorovi ve všem vyhovět (je submisivní) a snížit tak napětí, které je mezi nimi. Dále to pokračuje fází násilí, kde se už neobjevuje pouze psychické násilí, ale dochází také k násilí fyzickému. Třetí fází je fáze usmiřování. Zde si násilná osoba uvědomuje, že by mohl vztah skončit, proto většinou předstírá lásku, kupuje dárky a slibuje, že se vše změní. Ohrožená osoba většinou uvěří, že se situace zlepší. Zároveň násilná osoba nechce přijít o moc, kterou ve vztahu má. Poslední fází je fáze klidu, ve které je relativně klid, k násilnostem nedochází, avšak vše není úplně v pořádku a postupně tato fáze opět přechází do fáze napětí.

Cyklus domácího násilí se opakuje tak dlouho, dokud není nějakým způsobem přerušeno. Může trvat hodiny, týdny, měsíce či roky.⁷

⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 9-10.

⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. s. 52-55.

1.4 Příčiny, důsledky a prevence domácího násilí

O domácím násilí se veřejně diskutuje přibližně 50 let. Podle odborníků příčiny domácího násilí mohou mít různé podoby. Čírtková uvedla ve své publikaci *Moderní psychologie pro právníky* 3 mýty o kauzalitě domácího násilí:

- **1. mýtus** – Příčinou domácího násilí je špatná reakce oběti na začátku násilí. Oběť nijak neodporuje domácímu násilí, nechává si vše líbit. Oběť si nedokáže sama poradit, příčina se hledá u oběti.
- **2. mýtus** – Příčinu hledá u společnosti, protože společnost na domácí násilí často nereaguje či jej toleruje. I tohle tvrzení není správné, protože odpovědnost násilné osoby je přenesena na společnost.
- **3. mýtus** – Příčina se hledá u násilníka, který přebírá vzorce chování ze své původní rodiny. Zde je možné se tázat: „Jak se objevilo domácí násilí v původní rodině?“

Příčin domácího násilí je nespočet. Jako příklady můžu zmínit alkoholismus, nezaměstnanost, konflikty v partnerském vztahu a další. Momentálně existují tři přístupy, které mezi sebou soupeří a snaží se určit příčiny domácího násilí. Prvním z nich je **psychologický přístup**, podle kterého je hlavní problém v individuální osobnosti. Násilné osoby podle tohoto přístupu trpí duševními poruchami. Dalším přístupem je **feministický přístup**, který určuje za příčinu domácího násilí rodové nerovnosti. Posledním přístupem je **sociologický přístup**, který zdůrazňuje analýzu postavení a fungování rodiny v současné společnosti.⁸

Oběti domácího násilí žijí v trvalém strachu a nebezpečí. Přestože zrovna není oběť vystavena fyzickému násilí, neznamená to, že se cítí v bezpečí. Oběti může být zabraňován kontakt s příbuznými a přáteli, můžou se u ní objevovat emoční a psychické potíže (např. úzkost, deprese, snížené sebevědomí), oběti se může zhoršit zdravotní stav, dále může přijít o práci, dochází také ke smrti. U oběti domácího násilí se může objevit i stockholmský syndrom, syndrom týrané ženy či posttraumatická stresová porucha, které alespoň částečně rozeberu níže. Jak už bylo výše uvedeno, příčin domácího násilí může být nespočet, tak i důsledků domácího násilí může být více.

Ve svém výzkumu došly psycholožky Dee Graham a Edna Rawlings k úsudku, že reakce a chování týraných žen jsou normálními reakcemi na traumatický zážitek. Co tedy stockholmský syndrom znamená? Uvedu příklad z roku 1974, podle kterého dostal tento syndrom název. Ve Stockholmu se udála bankovní loupež, při níž byli lupiči zadrženi 4 rukojmí

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008.s. 40-41.

po dobu 6 dnů. Rukojmí v průběhu bankovní loupeže začali situaci jinak vnímat. Došlo k tomu, že se začali zastávat lupičů a naopak policisty vnímali jako nepřátelé. Abychom mohli hovořit o stockholmském syndromu, je třeba k tomu splnit určité podmínky. První podmínkou je, aby se oběť vyskytovala v ohrožení života. Druhou podmínkou je neschopnost oběti dostat se mimo vliv násilné osoby. Třetí podmínka je odloučení oběti od okolí. Čtvrtou podmínkou je sympatie pachatele k oběti, která je přechodná. Když jsou tyto podmínky splněny, oběť má tendenci náklonnosti k pachateli, jakoby si chtěla udělat jistou emoční vazbu. Když oběť vidí u pachatele aspoň na několik okamžiků přátelský vztah, myslí si, že se může změnit, že přeci nemusí být tak zlý. Oběť má tendenci se s násilníkem ztotožňovat. Podle Dee Graham a Edny Rawlings nedochází ke stockholmskému syndromu jen u obětí domácího násilí, ale také se může nalézt například u vězňů z koncentračních táborů, členů sekt, válečných zajatců, politických vězňů a dalších.⁹

Syndrom týrané ženy prvotně popsala Walkerová. Později se však začalo mluvit o syndromu týrané osoby, protože oběťmi domácího násilí nebyly jen ženy. Syndrom týrané ženy (osoby) se charakterizuje tím, že oběť domácího násilí, v důsledku zneužívání, přichází o schopnost efektivně reagovat na prožívané násilí. Oběť se po několika pokusech zabránění násilí dostane do fáze, kdy získá pocit, že s danou situací se nedá nic dělat. Oběť pak často zvolí sebezničující zvládací strategie, kterými může být alkohol, drogy, pokus o sebevraždu apod. Většinou volí tuto strategii, když násilí trvá dlouhou dobu. Sebezničující reakce vedou k **popírání viny útočníka** (objevuje se omlouvání násilníka a vinu si dává buď sama sobě, popřípadě ji připisuje mimořádným vnějším okolnostem, jako je například nemoc či nezaměstnanost, k **minimalizaci násilí** (oběť se snaží danou situaci zlehčovat), k **bagatelizaci následků** (podobně jako u minimalizace násilí, se jedná například o zlehčení intenzity i nebezpečnosti útoků, oběť buď nevnímá, nebo si nechce přiznat vážnost situace), k **popírání viktimizace** (u oběti dochází k vyvrácení násilí agresora), k **odmítání možnosti pomoci** (oběť vidí svou situaci jako takovou, která nemá řešení, proto odmítá pomoc). Syndrom týrané ženy (osoby) se projevuje také naučenou bezmocností, což znamená, že osoba přijde do fáze, kdy po několika neúspěšných pokusech odejít, přijde stav naučené bezmocnosti. Jedincové opakující se reakce, jenž nevedou k příznivému závěru, vedou k negativní zkušenosti. Jedinec sám rezignuje a usiluje pouze o to, aby v situaci akorát nějak přežil, nesnaží se situaci už nějak nadále řešit. Násilník dává oběti najevo, že to, jak se chová, si oběť způsobuje sama. Oběť poté

⁹ VARGOVÁ, B. VAVROŇOVÁ, M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci. Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2008. s. 41.

ztrácí sebevědomí, ztrácí respekt sama k sobě. Tohle má pak za následek nejistotu, nerozhodnost, ztrátu životních iluzí, ztrátu radosti ze života apod. Týraná osoba neví, zda-li je správné situaci řešit či nikoliv. Ukazuje se, že pokud ohrožená osoba neřeší svoji situaci v počátečních fází násilí, později se zvyšuje pravděpodobnost, že zneužívání bude trvat dlouhou dobu. Pomoc se v tomto případě snaží najít, až když jim jde o holý život.¹⁰

Posttraumatická stresová porucha se často objevuje u oběti, která si prožívá domácí násilí dlouhou dobu. Tato porucha je označována jako nemoc. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí je uváděna, jako samostatná jednotka a je přiřčena k poruchám přizpůsobení. U týraných osob se vyvíjejí různé příznaky posttraumatické stresové poruchy. U oběti se mohou objevit vtíravé a neústupné pocity opakovaného prožívání traumatické události ve dne, v noci mohou trpět nočními můrami. Tito jedinci se mohou také snažit vyhledávat násilného partnera v důsledku toho, že v dětství měli s násilím zkušenost. Dále se mohou objevit únikové příznaky, kdy se oběť snaží předejít vzpomínkám na trauma. Je to následkem toho, že oběť se setkala s naprostou bezmocí, nemohla utéci, ani klást odpor. Jiným symptomem může být nadměrné vzrušení. Oběť očekává další trauma a je na něj nachystána. Projevuje se to tím, že organismus oběti je v nepřetržitém napětí, může docházet k poruchám spánku. Jestliže se posttraumatická porucha neléčí, může dojít ke změně osobnosti. Tato porucha se neobjevuje jen u dospělého člověka, může se také objevit u dětí. Nedochozí k ní pouze v důsledku fyzického násilí, ale příčinou může být společenská izolace, emoční zneužívání, ekonomická deprivace, či vyhrožování násilím. Posttraumatická stresová porucha se může objevit i u nepřímé oběti domácího násilí, zejména když se domácí násilí objevuje dlouhodobě.¹¹

Domácímu násilí je jednoznačně lepší předcházet než následně řešit jeho důsledky. Cílem prevence je tedy eliminace násilí. Důležité je, aby se veřejnost dozvěděla o této problematice (co je domácí násilí, jak se projevuje, kdo je násilník atd.). Toto má za úkol primární prevence. Podstatná je volba životního partnera, budování kvalitního rodinného zázemí, člověk by si měl být vědom toho, co je normální a co normální není a co by nemělo být tolerováno ve vztahu. K tomu, aby informace osoba získala, je důležitá původní rodina, kvalitní přátelské či příbuzenské vztahy, dobře vedená výuka rodinné, sexuální či občanské výchovy, vzdělávací programy center primární prevence, eventuálně dalších institucí apod.

¹⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. s. 42-45.

¹¹ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: Profem, 2008. s. 73-74.

Sekundární prevence má za úkol včas rozpoznat problém domácího násilí, snaží se za pomoci všech možných nástrojů zamezit negativním důsledkům. Do sekundární prevence patří krizová intervence, poradenství, či terapie poskytované aktérům domácího násilí.

Terciální prevence se pak snaží o zmírnění negativních dopadů domácího násilí, pomáhá vrátit oběti domácího násilí zpět do normálního života a také zvýšit kvalitu jejího života. Do terciální prevence je zařazena reintegrace, sociální rehabilitace, reedukace, resocializační činnosti a opatření sociální (komplexní péče o osoby zasažené domácím násilím, včetně ubytování, sociálních služeb, sociálních dávek apod.). Úkolem pracovníků v pomáhajících profesích je tedy podpora osob ohrožených domácím násilím a snaha o jejich reintegraci do společnosti, dále podpora v komunikaci mezi jednotlivými složkami poskytující návaznou péči a dalším jejich úkolem by měl být například výcvik a supervize jednotlivců i týmů. Mezi nástroje prevence bych ještě zmínil svépomocné aktivity, které zatím nemají dlouhé trvání v naší společnosti. Oběť domácího násilí si může díky těmto aktivit uvědomit, že není sama, která má podobný problém. Ve skupině si osoby, které jsou ohrožené domácím násilím, předávají své zkušenosti, cítí se méně izolované. Lidé ve skupině mají možnost předat si zkušenosti týkající se bydlení, zaměstnání, financí, rozvodu, styku s dětmi apod. Dále bych ještě uvedl v rámci prevence resocializační a reedukační programy pro násilné osoby. Jde o krátkodobé skupinové programy, které nabízí kognitivní restrukturalizaci, trénink interpersonálních dovedností a relaxační cvičení s využitím dynamiky malé sociální skupiny. V těchto programech se analyzují události, které vedly k agresivnímu chování a vzteku. O těchto událostech se pak hovoří společně ve skupině. Násilné chování je následně prezentováno a je zde snaha najít alternativu, která by nahradila násilné chování.¹²

1.5 Pachatel a oběť domácího násilí

Pachatelé, kteří se dopouštějí domácího násilí, mnohdy s obětí manipulují. Jejich cílem je uchovat si kontrolu a moc nad životem oběti. Ve společnosti se pachatele domácího násilí objevují v různých socioekonomických i vzdělanostních vrstvách. Ne všichni z pachatelů mají diagnostikovanou duševní poruchu, ale u větší části z nich nalezneme nedostatek empatie či tzv. „dvojí tvář“. Pachatel vůči jiným lidem působí sympaticky, často bývá komunikativní, ke své partnerce ale používají násilí a jsou bezohlední. V hodně případech byli pachatelé domácího násilí v dětství týráni, nebo sami byli svědky domácího násilí vůči své matce, byli citově

¹² ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. s. 151-154.

deprivováni a je možné, že v jejich původních rodinách byl nedostatek úcty k ženám a dětem. Když pachatel vyrůstal v takových podmínkách, naučil se, že za jistých okolností je třeba násilí užít.¹³

Domácí násilí je způsobeno řadou příčin, některé z nich jsou pro pachatele domácího násilí společné:

- Nedostatečná kontrola impulsů
- Nízká sebeúcta a slabá funkce ega
- extrémní žárlivost
- víra v tradiční a patriarchální rodinu
- sex jako agresivní čin sloužící ke zvýšení sebeúcty
- konzumace alkoholu
- řízení se názorem, že muž je nadřazen ženě¹⁴

Podle Šmolky se rozeznávají tři základní zdroje agresivního chování násilníka:

- Neměnné osobnostní založení, které je ovlivněno dědičností a výchovou.
- Drobná mozková poškození násilníka, kdy si násilná osoba zpětně uvědomuje své činy, pociťuje lítost. Tato porucha se může u odborníka ovlivňovat. Násilník často poté dochází k neurologovi či psychiatrovi.
- Dyadické reakce, což znamená, že oba partneři na sebe působí, střídají se provokace a reakce.¹⁵

Pachatelé domácího násilí se mohou dělit na skupiny. Autoři odborných publikací, kteří se zabývají problematikou domácího násilí, rozdělují pachatele různě, nicméně některé rozdělení jsou si podobné. Já zařadil do své práce dvě rozdělení pachatelů. Podle L.W. Shermana se rozdělují pachatelé domácího násilí na dvě skupiny:

- **Sociálně problémový násilníci**, jenž páchají domácí násilí jak na veřejnosti, tak skrytě doma. Mnohokrát se jedná o recidivisty.
- **Násilníci „dvojitá tvář“**, jenž si sami vytvořili obraz dokonalého muže, který je silný, úspěšný, dokáže zabezpečit rodinu. Jestliže nesplňuje svá kritéria, bývá násilník

¹³ VARGOVÁ, B. VAVROŇOVÁ, M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci. Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2008. s. 10.

¹⁴ VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M. a kol. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. s. 49-50.

¹⁵ ŠMOLKA, P a kol. *Když vás trápí někdo blízký*. Praha: Hestia, 1991. s. 31.

frustrován a dopouští se násilí proti své rodině. Proto i navenek slušní lidé mohou, ač to tak nemusí vypadat, být násilníky.¹⁶

Dle Vargové a Vavroňové se pachatelé domácího násilí dělí následovně:

- **Majetnický, žárlivý pachatel** – je žárlivý; odloučení od partnerky nepřipadá pro něj naprosto v úvahu; viní partnerku na základě iracionality; vyhrožuje zabitím partnerky či dětí, případně vyhrožuje sebevraždou; po odchodu partnerky se z něj stává stalker.
- **Sadistický pachatel** – je omámen mocí; objevují se u něj neurotické rysy osobnosti; násilník má radost z utrpení, které se podobá mučení; dochází mnohdy k vážným zraněním; často se chová nepředvídatelně; má tendenci se mstít; okolí ho považuje za slušného člověka, zpravidla nemá záznam v trestním rejstříku.
- **Extrémně nebezpečný pachatel** – extrémně mimořádné násilné chování; nastává u něj přecitlivělost, co se týče otázky jeho vlastní mužnosti; uplatňuje pouze své názory a zájmy; neuznává autoritu, naopak je vůči ní extrémně útočný; má záznam v trestním rejstříku za napadání a fyzické útoky i mimo rodinu.

Zpravidla neexistuje pouze jeden typ násilníka, ale tyto tři typy, které jsem popsal výše, se navzájem překrývají a prolínají.¹⁷

Obětí domácího násilí se může stát jakýkoliv člen domácnosti (ženy, muži, děti senioři). Nejpočetnější skupinu obětí domácího násilí představují ženy, a to až 95 %. Domácí násilí zanechává na oběti negativní stopy a ovlivňuje ji v hodně oblastech života. U oběti mohou nastat zdravotní potíže, nižší výkonnost v zaměstnání, snižuje se společenský status oběti, zhoršuje se psychika oběti, můžou se také objevit u oběti emoční poruchy a poruchy chování.¹⁸

V následujícím textu budu identifikovat společné vlastnosti žen, které jsou týrané. Těch charakteristických znaků je mnoho. Mezi ně se řadí materiální závislost ženy na svém partnerovi; podřízenost a poslušnost; neudrhuje si kontakt se společností; omlouvání partnerova chování; vystrašenost; pocit bezmoci, beznaděje a bezcennosti; má za to, že situace je neřešitelná; má pocit viny a domnívá se, že za vše, co se jí přihodilo, si může sama; věří, že se partnerovo chování obrátí k lepšímu; nesvěřuje se o násilnostech, které partner páchá, stydí se za to; žena může být emocionálně závislá na partnerovi a další. Jsou ženy, které mají strach ze samoty, a proto s partnerem nadále zůstávají, ačkoliv partner v násilí pokračuje. Proč ženy s

¹⁶ SHERMAN, L.W, BERG, R. A: The specific deterrent effects of arrest for domestic assault. *American sociological review*, 1984, č. 2, s. 261.

¹⁷ VARGOVÁ, B. VAVROŇOVÁ, M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci. Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2008. s.10-11.

¹⁸ Tamtéž, s. 9.

násilníky přesto zůstávají? Ženy mají obavu, obavu z toho, že si už nenajdou partnera, nové přátele. Také se můžou cítit trapně, jestliže by musely všem příbuzným a přátelům vysvětlovat důvody svého odchodu. Může se stát, že týrané ženy ani nemají oporu ve svých blízkých. Tím, jak násilný partner svou ženu pořád snižuje, žena může mít sama o sobě zkreslenou představu. To znamená, že o sobě samých mohou mít názor, že jsou „šílené“ nebo „duševně nemocné“. To vše je povzbuzeno konstantně zažívanými pocity blížící se zkázy, poruchami spánku a prožíváním paniky a úzkosti. Dalším problémem týraných žen je jejich finanční situace, to znamená, že mají méně možností, jak se svojí situací něco udělat. Některé ženy zůstávají ve vztahu s partnerem kvůli financím partnera, aby děti nepřišly o sociální, vzdělávací, kulturní a jiné příležitosti, které jim zajišťuje partnerův příjem. Dále ženu může od rozvodu, či rozchodu s partnerem, odstrašovat sociální tlak na úplnou rodinu či náboženské přesvědčení. Ženě je vyhrožováno zabitím, a protože má zkušenosti s násilím partnera, není divu, že žena výhružkám věří.¹⁹

Dlouhou dobu se ve společnosti neřešila otázka mužů, kteří taktéž mohou být obětí domácího násilí. Nyní se zaměřím na několik důvodů, proč tomu tak nejspíš bylo. Jedním z nich je provádění průzkumů a praktických kroků z feministické stránky. Muž nad ženou měl systematickou nadvládu, z toho důvodu muži nezapadali do role oběti. Žena se brala jako slabší jedinec vzhledem ke své výšce a síle, nicméně se zapomíná, že k tomu, aby žena partnera duševně trýznila, se nevyžaduje, aby byla fyzicky zdatnější. Co se týče pak té fyzické zdatnosti, žena může použít proti muži zbraň, čímž se fyzická síla vyvažuje. Muži dále mají strach přiznat, že se stali obětí. Muži jsou přeci ti silnější jedinci, je pro ně dvojnásobně těžší připustit, že se stali obětí.²⁰ Určitou rozdílnost můžeme spatřit ve formách domácího násilí. Muž čelí hlavně emocionálnímu násilí, kdy žena muže zesměšňuje, uráží, nadává. Dále se může objevit fyzické násilí, kdy dochází k bití, kopání, údery pěstí, vytrhávání vlasů, házení věcí apod. Žena také využívá děti, zabraňuje muži v kontaktu s dítětem, navádí děti proti muži. Dochází také k hrozbám a zastrašování ze strany ženy k muži, kdy mu hrozí, že od něj odejde, o vše ho připraví apod.²¹

¹⁹ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. s. 92-95.

²⁰ CONWAYOVÁ, H. L. *Domácí násilí*. Praha: Albatros, 2007. s. 41.

²¹ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. s. 98-101.

2 Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí

Zákon o zvláštních řízeních soudních obsahuje procesní úpravu ochrany proti domácímu násilí, která dříve byla v OSŘ. Platnost tohoto zákona byla od 27. září 2013, účinným se stal 1. ledna 2014. Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí nalezneme v druhém oddílu hlavy páté, je tedy zařazeno mezi řízení ve věcech rodinně-právních.²²

2.1 Příslušnost soudu

Věcně příslušným soudem je dle § 3 odst. 1 z. ř. s. okresní soud. Místně příslušným soudem je obecný soud navrhovatele dle § 400 z. ř. s. V tomto předběžném řízení je tedy místní příslušnost speciální vůči § 4 z. ř. s, ve kterém je uvedeno, že pro řízení je místně příslušný obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná, nestanoví-li zákon o zvláštních řízeních soudních jinak. Dříve, v zákoně č. 218/2009 Sb., se místní příslušnost určovala podle okresního soudu, v jehož obvodu byl dům, byt, místnost nebo jiný prostor společně obývaný s navrhovatelem. Toto speciální pravidlo lze tedy hodnotit kladně, protože navrhovatel se může dostat do situace, například ze strachu, kdy pobývá mimo společné obydlí, a je tak soudu blíže. Obecný soud se určí dle § 85 odst. 1 o. s. ř., ve kterém je uvedeno, že obecným soudem fyzické osoby je okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Jestliže navrhovatel má bydliště na více místech, pak jsou jeho obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Bude-li navrhovatelem nezletilý, obecný soud se určí podle bydliště nezletilého, které má na základě dohody rodičů, rozhodnutí soudu či jiných rozhodujících skutečností. Důležité je odlišit pojem bydliště od pojmu trvalý pobyt. Občanský zákoník definuje pojem bydliště jako místo, kde se člověk zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale, kdežto trvalý pobyt je pojem, který je aplikován předpisy správního práva, které upravují evidenci obyvatel.²³

2.2 Návrh na nařízení předběžného opatření

Toto řízení lze zahájit jen na návrh dle § 401 z. ř. s. Podle dřívější právní úpravy, rovněž nebylo možné zahájit řízení o předběžném opatření bez návrhu. V dnešní účinné právní úpravě

²² Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

²³ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 683-684.

Ize ale návrh na zahájení řízení učinit ústně do protokole dle § 14 z. ř. s., což podle dřívější právní úpravy nebylo možné.²⁴

Kromě obecných náležitostí dle § 42 odst. 4 o. s. ř. musí návrh na nařízení předběžného opatření obsahovat náležitosti zvláštní. Z náležitostí v § 75 o. s. ř. se použije jen ta část, která se nepřekrývá s náležitostmi v § 402 z. ř. s., vzhledem k tomu, že úprava v z. ř. s. je speciální. Mezi obecné náležitosti návrhu patří označení soudu, kdo ho činí, které věci se týká a co sleduje, musí být podepsán a datován. Dále je třeba, aby navrhovatel uvedl v návrhu jméno, příjmení a bydliště účastníků řízení, popřípadě též jejich zástupce, a aby bylo patrné, jakého předběžného opatření se navrhovatel domáhá. Může se stát, že navrhovatel neoznačí správně návrh jako předběžné opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí. Pokud lze však určit z obsahu návrhu, jakého předběžného opatření se navrhovatel domáhá, soud nemusí vyzývat navrhovatele k doplnění návrhu. Navrhovatel by měl dále k návrhu připojit listiny, kterých se dovolává, např. lékařské zprávy, dokumenty o zásahu Policie ČR atd. Dle § 402 odst. 1 z. ř. s. navrhovatel musí vylíčit rozhodné skutečnosti, které osvědčují, že společné bydlení navrhovatele a odpůrce v domě nebo bytě, ve kterém se nachází společná domácnost, je pro navrhovatele nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči navrhovateli nebo jinému. Pokud se jedná o nežádoucí sledování nebo obtěžování, je třeba i zde vylíčit skutečnosti, které to osvědčují. Neobsahuje-li návrh všechny náležitosti, a není proto možné o něm rozhodnout, vyzve soud navrhovatele, aby návrh doplnil. V zákoně je uvedeno, že soud vyzve navrhovatele vhodným způsobem, což znamená, že jej vyzve nejčastěji telefonicky či e-mailem, z důvodu krátké lhůty pro rozhodnutí o předběžném opatření. Soud návrh odmítne, jestliže mu nedojde doplnění návrhu ve lhůtě pro rozhodnutí nebo není-li možné navrhovatele vhodným způsobem ve lhůtě pro rozhodnutí vyzvat k doplnění návrhu. Je nutno dodat, že i přes odmítnutí návrhu je možné podat návrh nový, protože odmítnutí návrhu nepředstavuje překážku věci rozsouzené. Dle § 12 odst. 3 z. ř. s. není potřeba, aby navrhovatel složil jistotu k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která by vznikla předběžným opatřením ve věci ochrany proti domácímu násilí.²⁵

²⁴ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, s. 36.

²⁵ SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 754-756.

2.3 Účastníci

Dle § 403 odst. 1 z. ř. s. jsou účastníky řízení navrhovatel a odpůrce, popřípadě osoba, vůči níž násilí směřuje. To znamená, že navrhovatelem nemusí být pouze oběť domácího násilí, ale i osoba, která s násilníkem i obětí bydlí.²⁶

Navrhovatelem může být i nezletilý, nicméně je potřeba, aby návrh podal jeho jménem zákonný zástupce, orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo advokát na základě plné moci, pokud má nezletilý pro udělení plné moci přiměřenou rozumovou a volní vyspělost. Často se například stává, že jeden z rodičů, který je obětí domácího násilí, má strach a obavy podat návrh na nařízení předběžného opatření, proto je dle mého názoru správné, že návrh může podat i nezletilý. Zákon přiznává nezletilému staršímu 16-ti let pro řízení plnou procesní způsobilost, což znamená, že je sám oprávněn k podání návrhu a nemusí být v řízení zastoupen.²⁷

Navrhovatelem může být i osoba, které byla svéprávnost omezena ve věcech, o něž v řízení jde. V takovém případě za osobu omezenou ve svéprávnosti podává návrh jejím jménem opatrovník nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností. I osoba omezená ve svéprávnosti ale může před soudem samostatně jednat, pokud rozsah omezení svéprávnosti nespadá do předmětu řízení. V praxi se často objevují případy, kdy je člověk omezen ve svéprávnosti pouze v nakládání s majetkem a jeho opatrovník se k němu chová násilně. Pak i tento člověk je oprávněn samostatně před soudem jednat.

Můžou nastat situace, kdy bude hrozit střet zájmů zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného, v takovém případě pak soud neprodleně po rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření jmenuje navrhovateli opatrovníka. Stejně bude soud postupovat, pokud by mohlo dojít ke střetu zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Navrhovateli ale opatrovník jmenován nebude, bude-li zastoupen advokátem. Je-li navrhovateli usnesením jmenován opatrovník, není proti tomuto usnesení odvolání přípustné. Často se stává, že za dítě návrh podává matka a za odpůrce je označen otec dítěte, v takovém případě může dojít ke střetu zájmů, a soud tak dítěti může jmenovat opatrovníka.

Dalším navrhovatelem může být státní zastupitelství, které je oprávněno dle § 8 odst. 2 z. ř. s. podat návrh na zahájení řízení a dle prvního odstavce je oprávněno do zahájeného řízení vstoupit. Státní zastupitelství pak může v řízení vykonávat všechny úkony, které může vykonat

²⁶ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 691.

²⁷ Tamtéž, s. 693-695

účastník řízení, avšak není oprávněno k těm úkonům, které může učinit pouze účastník právního poměru.²⁸

2.4 Rozhodnutí

Dle Ústavního soudu je rozhodnutí o předběžném opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí spíše meritorním rozhodnutím s krátkodobými účinky než rozhodnutím procesním.²⁹ Nicméně, ať už se jedná o meritorní či procesní rozhodnutí, soud bude rozhodovat ve formě usnesení.

Náležitosti rozhodnutí jsou uvedeny v § 405 z. ř. s. V tomto ustanovení je uveden demonstrativní výčet povinností, které soud může odpůrci předběžným opatřením uložit, a to především, aby odpůrce opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval, nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam, zdržel se setkávání s navrhovatelem, nebo aby se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem. Z výše uvedeného lze tedy konstatovat, že předběžné opatření na ochranu proti domácímu násilí míří k ochraně před domácím násilím v rámci společné domácnosti, ale také míří k ochraně před stalkingem. Soud ve svém výroku přesně uvede, čeho se má konkrétně odpůrce zdržet. To znamená, že soud uvede přesnou adresu a popis společného obydlí, které má odpůrce opustit či do něj nevstupovat, dále například uvede vzdálenost, kterou musí odpůrce dodržovat. Je ale také možné, aby soud udělil odpůrci výjimky z uložené povinnosti, a to s přihlédnutím k jeho oprávněným zájmům. Mezi tyto oprávněné zájmy může patřit například výkon zaměstnání nebo podnikatelské činnosti, studium, zajištění lékařské péče atd.

V rozhodnutí musí být uvedeno také poučení, kde soud uvede, že odpůrce má právo odnést si ze společného obydlí věci uvedené v § 493 z. ř. s. Odpůrce tak může učinit bezprostředně při výkonu rozhodnutí, kdy si může odnést své osobní cennosti, osobní dokumenty a věci, které slouží jeho osobní potřebě. Dále je možné, aby si odpůrce vyzvedl během trvání předběžného opatření i věci nezbytné k jeho podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání, případně věci nezbytné z jiného vážného důvodu. Může se stát, že odpůrce není při výkonu rozhodnutí přítomen, v takovém případě může požádat soud, aby mu poskytl příležitost během trvání předběžného opatření k vyzvednutí věcí ze společného obydlí. V poučení by měl

²⁸ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, s. 45-49.

²⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1554/08

soud rovněž uvést dle § 405 odst. 2 z. ř. s. právo navrhovatele podat návrh na zahájení řízení ve věci samé a také poučit navrhovatele o možnosti podat návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření podle § 410 z. ř. s. Řízení ve věci samé se pak nejčastěji bude týkat vyklízení nemovité věci, vypořádání společného jmění, vypořádání spoluvlastnictví, zrušení práva společného nájmu bytu nebo rozvodu manželství.³⁰

V rozhodnutí soudu by měl být také obsažen výrok o náhradě nákladů řízení, protože řízení u soudu je rozhodnutím o předběžném opatření skončeno a řízení ve věci samé nemusí následovat. Zde se aplikuje § 142 o. s. ř., podle kterého je povinen odpůrce nahradit navrhovateli náklady řízení, pokud bylo návrhu vyhověno. V opačném případě, je-li návrh zamítnut, pak má povinnost nahradit náklady řízení navrhovatel odpůrci.³¹

V případě, že soud nařídil předběžné opatření, je povinen dle obecné právní úpravy dle § 76c odst. 2 o. s. ř. doručit stejnopis usnesení účastníkům řízení, případně jejich zástupcům. Soud je povinen odeslat stejnopis usnesení ve lhůtě 3 dnů ode dne vyhlášení usnesení, nebylo-li vyhlášeno, ve lhůtě 3 dnů ode dne jeho vydání. V opačném případě, kdy soud návrh na nařízení předběžného opatření zamítne nebo odmítne, anebo řízení o návrhu zastaví, doručí usnesení jen navrhovateli.

V předešlé právní úpravě byla stanovena vykonatelnost rozhodnutí vyhlášením, nebylo-li vyhlášeno, pak jeho vydáním. V současné právní úpravě je vykonatelnost rozhodnutí spojena s jeho vydáním. Nebylo totiž praktické rozhodnutí vyhlášovat, proto došlo k této změně.³² Dle mého názoru je správně v zákoně uvedeno, že rozhodnutí je v tomto případě vykonatelné vydáním, neboť doručení rozhodnutí nějakou dobu trvá a zde je prvotně důležitá ochrana ohrožené osoby.

V § 404 z. ř. s. je uvedeno, že soud má o návrhu rozhodnout do 48 hodin bez jednání. Jednání se nenařizuje, protože se v tomto řízení neprovádí dokazování a lhůta pro vydání rozhodnutí je krátká.³³ Mohou se objevit názory, že ohrožená osoba potřebuje ochranu okamžitě a i těch 48 hodin se může zdát jako dlouhá doba. V takových případech je tady jiný právní institut, který může ohrožená osoba využít, a to právní institut vykázání. K tomu ale viz v poslední kapitole této práce.

³⁰ SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 762-764.

³¹ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, s. 65.

³² Tamtéž, s. 67

³³ SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 760-761.

2.5 Trvání předběžného opatření

V § 408 odst. 1 z. ř. s. je uvedeno: „*Předběžné opatření podle § 405 trvá 1 měsíc od jeho vykonatelnosti.*“ Ve druhém odstavci tohoto ustanovení je obsaženo, že pokud předcházelo rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření policejní vykazání, neskončí za měsíc od vykonatelnosti, ale je třeba k tomu měsíci přičíst počet dnů, které do vykonatelnosti neuplynuly z policejního vykazání.³⁴ To znamená, že pokud v praxi dojde k vykazání a v průběhu jeho 5. dne soud vyhoví návrhu na nařízení předběžného opatření, v takovém případě bude předběžné opatření trvat jeden měsíc plus 5 dní, což jsou ty dny, které ještě neuplynuly u vykazání.

Dle mého názoru je doba, po kterou předběžné opatření trvá, dostačující. Ohrožená osoba se může například obrátit na intervenční centra, kde jsou právní a psychologické služby zdarma. Dále po splnění určitých předpokladů (k tom viz níže), má ohrožená osoba možnost podat návrh na prodloužení předběžného opatření.

2.6 Odvolací řízení

Účastníci řízení mohou proti rozhodnutí o návrhu předběžného opatření podat odvolání. Taktéž může učinit státní zastupitelství, protože se jedná o řízení, do něhož může vstoupit a v němž může podat návrh, avšak jen tehdy, pokud do řízení vstoupilo dříve, než uplynula odvolací lhůta všem účastníkům řízení. Může se stát, že soud návrh na nařízení předběžného opatření zamítne, odmítne nebo řízení o návrhu zastaví, v takovém případě soud doručí rozhodnutí pouze navrhovateli, a proto je oprávněn k podání odvolání proti těmto rozhodnutím jen navrhovatel.

Náležitosti odvolání jsou uvedeny v § 205 o. s. ř. Je třeba, aby bylo v odvolání uvedeno následující:

- kterému soudu je určeno,
- kdo odvolání podává,
- které věci se týká,
- proti kterému rozhodnutí směřuje,
- v jakém rozsahu se napadá,
- v čem je spatřována nesprávnost tohoto rozhodnutí nebo postupu soudu (odvolací důvod),

³⁴ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

- čeho se odvolatel domáhá (odvolací návrh),
- musí být podepsáno a datováno.³⁵

Lhůta pro podání odvolání je patnáctidenní od doručení rozhodnutí soudu a podává se k soudu, který rozhodnutí vydal. Pokud se odvolatel řídil nesprávným poučením soudu o odvolání, pak platí, že je podáno odvolání včas, i když bylo podáno po uplynutí patnáctidenní lhůty. Pokud by rozhodnutí neobsahovalo poučení o odvolání, o lhůtě k odvolání nebo o soudu, u něhož se podává, nebo obsahovalo by nesprávné poučení o tom, že odvolání není přípustné, v tom případě by podle § 204 o. s. ř. bylo možno podat odvolání do tří měsíců od doručení rozhodnutí.

Odvolací řízení se řídí pravidly úplné apelace. Je možné uvádět nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. Odvolací soud přihlédne k novým skutečnostem nebo důkazům, i když nebyly uplatněny. Dále je v zákoně uvedeno, že je soud vázán mezemi, ve kterých se odvolatel domáhá přezkoumání rozhodnutí a že lze rozhodnutí přezkoumat i tehdy, pokud nebyl v odvolání ani přes výzvu odvolací důvod uplatněn.

V z. ř. s. je jediné ustanovení ve zvláštní části týkající se předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí o odvolacím řízení, ve kterém je obsažena lhůta, v níž má soud prvního stupně předložit věc soudu odvolacímu. Tato lhůta činí 15 dnů od podání odvolání. Odvolací soud poté musí o odvolání podle druhého odstavce tohoto ustanovení rozhodnout do 7 dnů od předání věci. Odvolací soud poté rozhodnutí prvního stupně může potvrdit, zrušit či změnit.³⁶

2.7 Prodloužení předběžného opatření

Navrhovatel má možnost dle § 410 z. ř. s. podat návrh na prodloužení předběžného opatření před uplynutím lhůty uvedené v § 408 z. ř. s. Tímto podáním návrhu se poté předběžné opatření prodlouží až do doby rozhodnutí soudu o návrhu na prodloužení předběžného opatření. Pokud se stane, že uplyne doba trvání předběžného opatření a navrhovatel podá návrh na prodloužení předběžného opatření, soud v takovém případě návrh zamítne, nicméně navrhovatel má právo podat nový návrh na nařízení předběžného opatření, a to dle § 752 obč. zák. Podle předchozí právní úpravy soud mohl předběžné opatření prodloužit až na 1 rok od

³⁵ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, s. 74.

³⁶ SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 769.

jeho nařízení. Podle současné právní úpravy už to není možné, doba prodloužení předběžného opatření se zkrátila a předběžné opatření je možné nařídit jen na dobu nezbytně nutnou. Hranici určuje doba 6 měsíců od vykonatelnosti předběžného opatření.³⁷

Podle předchozí právní úpravy bylo předpokladem pro prodloužení předběžného opatření podání žaloby ve věci samé. Stávající právní úprava od tohoto upustila, neboť bylo problematické posoudit, které řízení je možné podřadit pod „věci samé“. Patřila zde žaloba na vypořádání SJM, žaloba na vyklizení, či vypořádání podílového spoluvlastnictví, které se váže ke společnému obydlí.³⁸ Větší problém dělalo posouzení řízení o rozvodu manželství a řízení o péči a výživě nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Ztotožňuji se s názorem paní doktorky Čuhelové, podle které mělo být posuzováno řízení o rozvodu manželství a řízení o péči a výživě nezletilých dětí pro dobu po rozvodu jako řízení ve věci samé. Stávalo se však, že každý soudce rozhodoval podle sebe, což vedlo k právní nejistotě.³⁹ Jak již jsem uvedl výše, stávající právní úprava od tohoto upustila a nyní jsou předpoklady pro prodloužení předběžného opatření následující:

- trvání stavu ohrožení navrhovatele,
- majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se vztahuje předběžné opatření,
- a další rozhodné okolnosti včetně dalších probíhajících řízení mezi účastníky.⁴⁰

Předpokladem trvání stavu ohrožení navrhovatele se rozumí, že odpůrce porušil povinnost mu uloženou předběžným opatřením. Může se ale stát, že odpůrce žádnou povinnost, která mu byla předběžným opatřením uložena, neporušil, nicméně vzhledem k jeho chování před vydáním předběžného opatření, kdy navrhovatele například v opilosti fyzicky opakovaně napadal, a následně se neléčil se závislosti na alkoholu, je zde důvodná obava, že v domácím násilí bude pokračovat, proto i zde soud návrhu na prodloužení předběžného opatření může vyhovět. Dalším předpokladem, který soud vezme v potaz jsou majetkové či jiné poměry účastníků. Je třeba, aby navrhovatel uvedl v návrhu, kdo vlastní danou nemovitost, na kterou se předběžné opatření vztahuje či kdo je nájemcem, v případě, že se jedná o nájemní byt. Pokud navrhovatel vlastní jinou nemovitost, měl by v návrhu uvést, proč podal návrh na předběžné

³⁷ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, s. 80-81.

³⁸ ČUHELOVÁ, Kateřina. Prodlužování předběžných opatření podle 76 OSŘ. Aktuální problémy aplikační praxe. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 248.

³⁹ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, s. 82.

⁴⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

opatření týkající se dané nemovitosti. Příkladem může být, že navrhovatel vlastní nemovitost, která se nachází ve větší vzdálenosti, a proto by bylo komplikované se stěhovat s dětmi, které navštěvují určitou školu, kterou by musely měnit. Dále je možné uvést, že odpůrce vlastní další nemovitost, proto pro něj nebude taková komplikace otázka bydlení mimo společné obydlí. Jinými poměry účastníků jsou na mysli osobní a rodinné poměry účastníků. Zde bude soud rozhodovat jinak, pokud bude žena navrhovatelka zdravá, bezdětná a finančně zajištěná, oproti ženě, která má zdravotní problémy, děti a je finančně závislá na násilném odpůrci. Navrhovatel by měl taktéž v návrhu uvést, jaká řízení mezi účastníky probíhají.⁴¹

V § 412 odst. 2 z. ř. s. je uvedeno, že: „*pokud navrhovatel neprokáže své majetkové či jiné poměry, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, může soud prodloužit dobu trvání předběžného opatření jen z důvodů zvláštního zřetele hodných.*“⁴² Mezi ony důvody zvláštního zřetele hodné může soud vzít v úvahu například danou intenzitu násilí odpůrce.⁴³

Podle dřívější právní úpravy nebylo nařizováno jednání. Podle současné právní úpravy se jednání zpravidla nařizuje, a je třeba, aby předvolání bylo účastníkům doručeno nejméně 3 dny předem. Tím, že v minulosti nebylo nařizováno jednání, docházelo k zásahu do práva odpůrce na spravedlivý proces. V současné době soud nařídí jednání po provedení testu proporcionality, kdy vyhodnotí kolizi práva ohrožené osoby na lidskou důstojnost, práva na zachování zdraví, práva na rychlost rozhodování na straně jedné a práva odpůrce na spravedlivý proces. V praxi soudci ve většině případů jednání nařizují, pakliže dospějí k názoru, že není třeba jednání nařizovat, musí to náležitě odůvodnit.

Soud má podle zákona lhůtu na rozhodnutí o návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření 2 měsíce od jeho podání.⁴⁴

2.8 Zánik a zrušení předběžného opatření

Pokud by došlo k prodloužení předběžného opatření, pak je pro tyto případy v zákoně uvedena doba, po kterou může předběžné opatření trvat. Tato doba činí 6 měsíců od vykonatelnosti předběžného opatření, poté předběžné opatření zanikne.⁴⁵

⁴¹ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, s. 84.

⁴² Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016, s. 85.

⁴⁴ Tamtéž, s. 90-93.

⁴⁵ SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 773.

Domáhat se zrušení předběžného opatření lze, a to návrhem. Navrhovatelem může být teoreticky i navrhovatel předběžného opatření, ale většinou se jedná o odpůrce, který návrh na zrušení předběžného opatření podává. V návrhu musí navrhovatel uvést náležitosti, které jsou potřeba v jakémkoliv podání. Z § 414 odst. 2 z. ř. s. vyplývá, že navrhovatel by měl tvrdit, proč předběžné opatření už netrvá, dále jaké jsou majetkové či jiné poměry účastníků, včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se předběžné opatření vztahuje, a dále by měl tvrdit další rozhodné okolnosti, včetně dalších probíhajících řízení mezi účastníky. V § 414 odst. 2 z. ř. s. je uvedeno, že ustanovení § 411 z. ř. s. platí obdobně, proto soud zpravidla nařídí jednání. Soud rozhodne do 2 měsíců od podání návrhu na zrušení předběžného opatření. Pokud by došlo k zamítnutí návrhu na zrušení rozhodnutí, pak může navrhovatel opětovně podat návrh až po uplynutí 3 měsíců od právní moci zamítavého rozhodnutí.⁴⁶

2.9 Výkon rozhodnutí

Výkon rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí nalezneme v § 492 až § 496 zákona o zvláštním řízení soudním.

Soud prvního stupně je povinen bezodkladně zajistit výkon rozhodnutí, a to v součinnosti s orgány veřejné moci. Většinou soud bude zajišťovat vykázaní s pomocí Policie ČR. Povinnému jsou odebrány klíče od společného obydlí, je mu dále popřípadě sdělen zákaz setkávání s osobou, která je předběžným opatřením chráněna a zákaz kontaktování této osoby. Povinný má právo bezprostředně při výkonu rozhodnutí vyzvednout si své osobní věci. Dále má během trvání předběžného opatření povinný právo si vyzvednout věci, které nutně potřebuje k výkonu jeho podnikatelské činnosti či výkonu povolání a věci, které nezbytně potřebuje z jiného vážného důvodu.

Může se stát, že povinný nebude přítomen při výkonu rozhodnutí, v takovém případě je mu dle § 494 z. ř. s. poskytnuta příležitost, pokud o to požádá soud, aby si své výše uvedené věci ze společného obydlí vyzvedl.

Protože povinný při provedení výkonu rozhodnutí je povinen opustit společné obydlí, soud jej vyzve ke sdělení adresy, na kterou mu bude možné doručovat písemnosti týkající se řízení, případně má povinný možnost zvolit si zástupce pro doručování písemností. Pokud povinný nesdělí adresu, kde se mu mají doručovat písemnosti a zároveň si ani nezvolí zástupce

⁴⁶ LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 724-726.

pro doručování písemností, v takovém případě soud povinného upozorní, že mu budou písemnosti doručovány uložením u soudu.

Pokud se stane, že povinný nedodrží výkon rozhodnutí a vstupuje do společného obydlí a zdržuje se tam, v takovém případě má možnost oprávněný navrhnout soudu provést opětovný výkon rozhodnutí spočívající ve vykázání povinného. Soud tak učiní kdykoliv a bezodkladně.⁴⁷

⁴⁷ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

3 Trestně právní ochrana před domácím násilím

Na úvod je třeba uvést, že v trestním zákoníku se pojem domácího násilí neobjevuje. V trestním zákoníku nalezneme několik skutkových podstat, pod níž je možno problematiku domácího násilí podřadit. Domácí násilí se projevuje hlavně fyzickým, psychickým, sexuálním a ekonomickým násilím, které je páčáno v rodinných a partnerských vztazích. Patří zde hlavně trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TrZ), který se zavedl do českého právního řádu novelou starého trestního zákona č. 91/2004 Sb., která nabyla účinnosti k 1. 6. 2005. Tato skutková podstata je projevem represivního přístupu, nicméně lze konstatovat, že zavedením této skutkové podstaty dokázalo posílit i funkci preventivní. Dále je možno podanou problematiku zařadit trestný čin vražda (§ 140 TrZ), zabití (§ 141 TrZ), ublížení na zdraví (§ 145, 146 TrZ), účast na sebevraždě (§ 144 TrZ), omezování osobní svobody (§ 171 TrZ), zbavení osobní svobody (§ 170 TrZ), vydírání (§ 175 TrZ), porušování domovní svobody (§ 178 TrZ), znásilnění (§ 185 TrZ), pohlavní zneužití (§ 187 TrZ), soulož mezi příbuznými (§ 188 TrZ), zanedbání povinné výživy (§ 196 TrZ), týrání svěřené osoby (§ 198 TrZ), únos (§ 200 TrZ), ohrožování mravní výchovy mládeže (§ 201 TrZ), podání alkoholu dítěti (§ 204 TrZ), krádež (§ 205 TrZ), neoprávněné užívání cizí věci (§ 207 TrZ), neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 208 TrZ), poškozování cizí věci (§ 228 TrZ), nedovolené ozbrojování (§ 279 TrZ), maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 TrZ), křivé obvinění (§ 345 TrZ), křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek (§ 346 TrZ), nebezpečné vyhrožování (§ 345 TrZ), nebezpečné pronásledování (§ 354 TrZ), výtržnictví (§ 358 TrZ), pomluva (§ 184 TrZ).⁴⁸

V trestním zákoníku je zakotvena zásada subsidiarity trestní represe, což znamená, že ustanovení trestního zákoníku se aplikují jen ve společensky škodlivých případech a pokud nepostačí sankce podle jiného právního předpisu. Problematika domácího násilí je upravena i v jiných právních předpisech. Jedním z nich je zákon o Policii České republiky, který upravuje institut vykázání, kdy je možné podle toho zákona násilníka z bytu vykázat. K tomu se vyjádřím v následující kapitole. Dalším prostředkem ochrany před domácím násilím je předběžné opatření o zákazu styku s určitými osobami a zákaz vstupu na určité místo.⁴⁹

⁴⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 91.

3.1 Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí

Objektem tohoto trestného činu je zájem o ochranu osob, které žijí s pachatelem ve společném obydlí, před škodlivým jednáním pachatele. Mezi osoby, které jsou chráněny tímto ustanovením, nepatří jen osoby blízké, ale můžou to být i další osoby jako například bývalá manželka či podnájemník. V § 125 trestního zákoníku je uvedeno, kdo se považuje za osobu blízkou. Osobou blízkou může být příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel, partner a jiné osoby, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z těchto osob, ta druhá důvodně považovala za újmu vlastní.

Objektivní stránkou je zde pachatelovo týrání osoby, která s ním žije ve společném obydlí.⁵⁰ V usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. září 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005 je uvedeno: „Pod pojmem „týrání“ osob uvedených v ustanovení § 215a odst. 1 tr. zák. je třeba rozumět takové jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním buď s blízkou osobou, nebo i jinou osobou, s níž pachatel žije ve společném bytě či domě, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav, který pocituje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy. Zákon přitom nevyžaduje, aby týrání mělo povahu fyzického násilí, popřípadě též spojeného s následky na zdraví týrané osoby.“⁵¹ Dá se tvrdit, že § 215a v zákoně č. 140/1961 Sb., trestním zákoně plně odpovídá dnešnímu § 199 trestního zákoníku, proto lze usnesení Nejvyššího soudu použít i dnes.

Do pojmu společného obydlí lze zařadit jak byt či dům, ale také například obytné chaty, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje, tedy veškeré prostory sloužící k bydlení lidí. Většinou se jedná o osoby, které jsou na sobě závislé a nemohou společné obydlí jednoduše opustit. Není důležité zda tvoří osoby společnou domácnost, důležitá je fakticita spoluužívání obydlí.⁵² V Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. 3 Tdo 1446/2008 je uvedeno, že: „spáchání trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a tr. zák. je podmíněno tím, že týraná osoba žije v tomto obydlí společně s pachatelem. Jestliže týraná osoba ukončila společné soužití s pachatelem tak, že se odstěhovala ze společně obývaného bytu nebo domu, nemůže jít poté o tento trestný čin podle § 215a tr. zák., ani když je tato osoba nadále vystavena útokům pachatele, které lze považovat

⁵⁰ Tamtéž, s. 92.

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005

⁵² ŠÁMAL, Pavel. ŠÁMALOVÁ, Milada. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník.. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1749.

za týrání.⁵³ Subjektem tohoto trestného činu je pachatel, který s týranou osobou žije ve společném obydlí. Z hlediska subjektivní stránky se zde vyžaduje úmysl.

Kvalifikovanou skutkovou podstatu tohoto trestného činu pachatel naplní, pokud spáchá tento čin zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, způsobí-li pachatel takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo se dopustí jednání na nejméně dvou osobách a je-li páchan takový čin po delší dobu. Trestný čin je spáchán zvlášť surovým způsobem, pokud pachatel týrá svou oběť s výraznou mírou brutality. Zvlášť přitěžující okolností je, pokud pachatel způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt.

Trestní sazba u základní skutkové podstaty tohoto trestního činu je od 6-ti měsíců do 4 let. U kvalifikovaných skutkových podstat trestní sazba činí dvě léta až osm let, respektive pět až dvanáct let.⁵⁴

3.2 Trestný čin týrání svěřené osoby

Tento trestný čin je speciální k trestnému činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, proto má tedy přednost.

Objektem tohoto trestného činu je zájem společnosti, aby osoby, které jsou vzhledem ke svému věku nebo z jiných důvodů v péči nebo výchově jiných osob, byly chráněny. Nejedná se jen o nezletilé osoby, ale také o starší, nemocné, invalidní, mentálně postižené, které jsou odkázány na péči jiných osob.⁵⁵

Objektivní stránka spočívá v týrání osoby, která je svěřena pachateli do péče či výchovy. Podle usnesení Nejvyššího soudu České republiky se týráním rozumí: „*Zlé nakládání, které je charakterizováno vyšším stupněm hrubosti, bezcitností a trvalostí. Zároveň jednání pachatele svěřená osoba pociťuje jako těžké přikopání. Trvalost posuzujeme v souvislosti s intenzitou zlého nakládání. Nemusí se tedy jednat o jednání soustavné, stejně jako nemusí vzniknout svěřené osobě následky na zdraví. Je nutné, aby oběť tohoto činu pociťovala hrubost, bezohlednost či bolestivost jako těžké přikopání.*“⁵⁶

Subjektem tohoto trestného činu je osoba, které byla týraná osoba svěřena do péče či výchovy, může však vztah péče vzniknout i jen fakticky, což je uvedeno v usnesení Nejvyššího soudu: „*Z hlediska naplnění zákonných znaků přečinu týrání svěřené osoby podle § 198 odst.*

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. 3 Tdo 1446/2008

⁵⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 92-93.

⁵⁵ Tamtéž, s. 93.

⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. října 2003, sp. zn. 6 Tdo 1103/2003

*I tr. zákoníku se vyžaduje, aby mezi pachatelem a týranou osobou byl vztah péče nebo výchovy. Vztah péče může vzniknout i jen fakticky, na konkludentním základě. Jeho nutnou charakteristikou je vedle stavu aktuální odkázanosti poškozeného na pachatele také jeho určitá stabilita, ale nevyžaduje se, aby týraná osoba byla výhradně v péči pachatele.*⁵⁷ U subjektivní stránky tohoto trestného činu se vyžaduje úmysl.

Kvalifikovanou skutkovou podstatu pachatel naplní pokud spáchá tento trestný čin zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, na nejméně dvou osobách a páchá-li takový čin po delší dobu. Zvláště přitěžující okolností je, pokud pachatel způsobí těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt.

Trestní sazba u základní skutkové podstaty činí jeden rok až pět let, u kvalifikované skutkové podstaty dvě léta až osm let, respektive pět až dvanáct let.

3.3 Trestný čin omezování osobní svobody

Může se jednat o případy, kdy pachatel omezí osobní svobodu člověka tak, že mu brání například chodit s kamarády ven, do kina, vycházet z domu mimo práci či školu.

Objektem tohoto trestného činu je tedy svoboda pohybu člověka. V zákoně stanovených důvodech může nicméně být tato svoboda omezena. Například při výkonu odnětí svobody, vazby, umístěním do ochranné výchovy atd.

Objektivní stránkou tohoto trestného činu se rozumí bránění jinému člověku bez oprávnění svobodně se pohybovat. Je zde podmínka, aby bránění bylo těžko překonatelné. Jedná se o trestný čin trvajících.

Kvalifikovaná skutková podstata je naplněna, pokud pachatel spáchá tento trestný čin, aby usnadnil jiný trestný čin, spáchá-li takový trestný čin jako člen organizované skupiny, spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání, způsobí-li takovým činem fyzické nebo psychické útrapy, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch. Zvláště přitěžující okolností je, způsobí-li pachatel tímto trestným činem smrt, nebo spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.

⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. prosince 2012, sp. zn. 8 Tdo 1459/2012-22

U základní skutkové podstaty trestní sazba činí až dvě léta, u kvalifikované skutkové podstaty až tři léta, dvě léta až osm let či tři léta až deset let.⁵⁸

3.4 Trestný čin nebezpečné pronásledování

Objektem u tohoto trestného činu je zde ochrana před dlouhodobým pronásledováním. Nejvyšší soud České republiky ve svém usnesení uvedl že: „*Dlouhodobostí je u trestného činu nebezpečného pronásledování třeba rozumět přinejmenším několik vynucených kontaktů nebo pokusů o ně, které zároveň musí být způsobilé v poškozeném vyvolat důvodnou obavu.*“⁵⁹

Objektivní stránku představuje u tohoto trestného činu dlouhodobé jednání pachatele, kterým vzbudí důvodnou obavu osoby pronásledované o svůj život nebo zdraví. Toto jednání spočívá alespoň v jednom z taxativního výčtu:

- vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,
- vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
- omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu.

Subjektem u toho trestného činu může být kdokoliv, je však zapotřebí, aby jeho jednání zahrnovalo vůli vzbudit důvodnou obavu u pronásledované osoby. Opět i zde se vyžaduje úmysl.

Trestní sazba se u tohoto trestné činu činí až jeden rok odnětí svobody či zákaz činnosti, u kvalifikované skutkové podstaty, kterou naplní pachatel, pokud se trestného činu nebezpečného pronásledování dopustí vůči dítěti nebo těhotné ženě, se zbraní, nebo nejméně se dvěma osobami, činí trestní sazba šest měsíců až tři roky.⁶⁰

3.5 Souhlas s trestním stíháním

V § 163 trestního řádu je uveden výčet trestných činů, u nichž lze zahájit trestní stíhání nebo v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Toto ustanovení slouží k ochraně poškozeného před sekundární viktimizací. Dle trestního řádu je

⁵⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 94.

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. prosince 2016, sp. zn. 4 Tdo 1620/2016

⁶⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 95.

tedy možnost v určitých případech, aby poškozený odepřel svůj souhlas nebo jej vzal zpět a znemožnil tak zahájení či pokračování trestního stíhání. V trestním řádu, konkrétně v § 163a, je také zakotveno, ve kterých situacích není souhlas poškozeného potřebný. Jedná se o situaci, kdy byla trestným činem způsobena smrt, nebo není-li poškozený schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byla jeho svéprávnost omezena, nebo pokud je poškozeným osoba mladší 15-ti let a nebo pokud je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhružkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností na osobě pachatele nebo jiné osobě jednající v jeho zájmu.⁶¹

Mezi trestné činy, které jsou uvedeny v taxativním výčtu v § 163 trestního řádu, patří například ublížení na zdraví, vydírání či nebezpečné pronásledování. To jsou trestné činy, které souvisí s domácím násilím. Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí v uvedeném výčtu chybí. Důležité je, jak je domácí násilí kvalifikováno, protože se často v praxi stává, že pokud je domácí násilí kvalifikováno jako např. ublížení na zdraví, pachatelé se v takových případech snaží oběť přesvědčit, aby souhlas s trestním stíháním stáhla nebo neudělila.⁶²

3.6 Předběžná opatření dle trestního řádu

Předběžná opatření mají za úlohu prozatímně dočasně upravit poměry mezi obviněným a poškozeným. Jedná se o určitou náhradu institutu vazby. Předběžná opatření jsou taxativně upravena v § 88d až § 88l trestního řádu a představují následující zákazy jednání:

- zákaz styku s určitými osobami,
- zákaz vstupu do obydlí,
- zákaz návštěv nevhodného prostředí,
- zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě,
- zákaz vycestovat do zahraničí,
- zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páchání trestné činnosti,
- zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky,
- zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek,

⁶¹ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁶² PŮRY, František. Nad legislativními návrhy proti domácímu násilí. *Právní zpravodaj*. 2005, č. 3, s. 14 – 16.

- zákaz konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování trestné činnosti.⁶³

Předběžná opatření lze uložit pouze subsidiárně, tzn., pokud je například v daném případě důvodná obava, že trestná činnost se bude opakovat. Z výše uvedených předběžných opatření jsou pro případy domácího násilí nejdůležitější zákaz styku s poškozeným a zákaz vstupu do společného obydlí obývaného poškozeným a jeho bezprostředního okolí a v takovém okolí se zdržovat. Uložit předběžné opatření může v řízení před soudem předseda senátu, v přípravném řízení soudce nebo státní zástupce. Podnět k uložení předběžného opatření má právo podat poškozená osoba nebo jiná osoba. Je třeba, aby uložení předběžného opatření bylo náležitě odůvodněno skutkovými okolnostmi, taktéž je třeba zohlednit, zda obviněnému bylo uloženo opatření dle jiného zákona. Lhůta, ve které se má rozhodnout o uložení předběžného opatření, v trestním řádu absentuje, nicméně dle § 2 odst. 4 trestního řádu, orgán činný v trestním řízení by měl rozhodnout o uložení předběžného opatření co nejrychleji a bez zbytečných průtahů.⁶⁴

⁶³ JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 343.

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 27-30.

4 Další možnosti ochrany před domácím násilím

4.1 Vykázání

Policie ČR poskytuje všem lidem, kteří ji kontaktují, pomoc. Policie ČR nicméně nemá právo vstupovat do obydlí a řešit konflikty v rodinných vztazích, zasáhnout může tehdy, dojde-li k protiprávnímu jednání.⁶⁵ Policie ČR má právo vykázat násilnou osobu ze společného obydlí, dojde-li k úsudku, že se v daném případě jednalo o domácí násilí a že oběti domácího násilí hrozí opakovaný útok ze strany násilníka. Právní institut vykázání přinesl zákon č. 135/2006 Sb. a má tedy především preventivní účinek.⁶⁶ Díky novelizaci zákona s účinností od 1. 1. 2009, policisté vydávají jen potvrzení o vykázání mimo režim správního řádu. Tato novelizace odlehčila policistům nemálo aplikačních problémů a vykázání má tak podobu faktického úkonu, tj. úkonu, který je neformální.

Zákon opravňuje policistu k vykázání osoby ze společného obydlí, pokud lze na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví nebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Policista má právo vykázat osobu, i když není přítomna.⁶⁷ Vykázaná osoba má zákaz vstupu do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí po dobu, která činí 10 dní. Pokud se vykázaná osoba nenachází v době policejní intervence ve společném obydlí, povinností policie je usnesení o zákazu vstupu vykázané osobě doručit. Vykázaná osoba je povinna vydat policistovi klíče od bytu, vzít si nezbytné věci osobní potřeby a věci důležité pro výkon povolání nebo podnikání. Policie v průběhu 10-ti dnů vykázání osoby kontroluje, zda jsou dodržována omezení. Porušení omezení by mohlo být postihováno v přestupkovém nebo trestním řízení. Osoba vykázaná je poučena policisty o jejich povinnostech a právním postavení, dále jí poskytnou informace o možném ubytování. Je-li nezbytné, aby ohrožená osoba byla lékařsky ošetřena, policisté to zajistí, dále informují ohroženou osobu o pomoci intervenčního centra a upozorní ji, že nemůže rozhodnutí o vykázání z vlastního rozhodnutí zrušit. Je nutné vyplnit o vykázání předepsaný formulář, dále se postupuje tak, že se doručí opis

⁶⁵ Bílý kruh bezpečí. *Bílý kruh bezpečí* [online]. bkb.cz, 21.4. 2009 [cit. 27. prosince 2020]. Dostupné na: <<http://www.bkb.cz/kontakt/navazujici-sluzby-v-cr/>>.

⁶⁶ Ministerstvo vnitra. *Domácí násilí – institut vykázání a další informace* [online]. mvcr.cz, 15. dubna 2020 [cit. 28. prosince 2020]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>>.

⁶⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. s. 133.

rozhodnutí do 24 hodin příslušnému intervenčnímu centru a v případě přítomnosti nezletilých dětí i orgánu sociálně právní ochrany dětí.⁶⁸

Oproti soudům a úřadům, policie jedná operativně a včasným zásahem může násilníka zastavit. Myslím si tedy, že právní institut vykázaní můžeme pokládat za správný krok k řešení této problematiky.

4.2 Intervenční centra

Intervenční centra náleží ke službám sociální prevence podle § 60 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. IC mají významnou roli v celém modelu řešení domácího násilí. IC mají být takovým mostem mezi Policií České republiky a soudy na straně jedné a oběťmi domácího násilí na straně druhé. Měla by poskytovat obětem domácího násilí solidární ochranu.⁶⁹ Součástí služby je také zajistit spolupráci a vzájemnou informovanost mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy.⁷⁰ IC poskytuje individuální psychologickou a sociálně-právní pomoc. V první řadě se jedná o socioterapeutické činnosti – prostřednictvím poradenství, krizové intervence, psychologické a emocionální podpory, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí – konkrétně se jedná o poskytnutí právních a sociálně-právních informací, pomoc při sepisování a podávání právních návrhů, pomoc při jednání s úřady, s poskytovateli jiných sociálních služeb a ostatními institucemi, včetně navazování kontaktu s nimi apod. Člověk, který se dostane do takové těžké životní situace, často nemá informace týkající se jeho problému, například uvedu již zmíněné sepisování a podávání právních návrhů, z toho důvodu je dle mého názoru na místě, aby IC byly součástí modelu při řešení domácího násilí.

Formy služeb IC jsou rozděleny na ambulantní, terénní a pobytové. Ambulantní služby se poskytují v prostředí IC. Terénní služby se provádí v závažných případech, například, v souvislosti s vykázaním násilné osoby ze společného obydlí, lze tyto služby poskytnout v místě bydliště uživatele. Pokud je ohrožená osoba hospitalizována, služba může být poskytována ve zdravotnickém zařízení. Terénní forma služby je především poskytována osobám

⁶⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: Profem, 2008. s. 87-88.

⁶⁹ STRÍLKOVÁ, Patricie. *Vykázaní jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009. s. 39.

⁷⁰ MPSV. *Intervenční centra* [online]. mpsv.cz, 6. srpna 2019[cit. 15. ledna 2020]. Dostupné na: <<http://http://www.mpsv.cz/intervencni-centra>>.

handicapovaným zdravotně či věkem, výjimečně také z důvodů mimořádně složité sociální situace uživatele. Poslední zmiňovanou službou IC je forma pobytová, která zajistí ohrožené osobě ubytování a stravu. V případě, že IC nemá dostatečné prostorové podmínky, aby ubytovalo ohroženou osobu, má mít IC navázanou spolupráci s dalšími institucemi, které poskytují ubytování a stravování, jako jsou azylové domy, ústavy sociální péče atd.⁷¹ Všechny služby IC jsou zdarma.⁷²

Činnost IC je zakotvena v zákonech č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění (§ 60a). Na základě vykázaní ze společného obydlí vydaného podle zvláštního právního předpisu a ve znění pozdějších předpisů, je osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby nabídnuta pomoc, nejpozději do 48 hodin od doručení úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru, a dále je zakotvena v zákoně č. 135/2006 Sb., v platném znění, jímž se mění některé zákony týkající se ochrany před domácím násilím. Ze zákona tedy platí, že na policejní vykázaní navazuje sociálně-právní a psychologická pomoc poskytovaná pracovníky IC ohrožené osobě během lhůty deseti dní.⁷³

4.3 Zákon o některých přestupcích

Kromě soukromoprávních prostředků, mezi které patří návrh na nařízení předběžného opatření, který vyžaduje velkou aktivitu a iniciativu ze strany ohrožené osoby, existují také veřejnoprávní prostředky, které zajišťují ochranu před domácím násilím. Jestliže policie vyhodnotí, že chování násilné osoby je nebezpečné s jistou mírou intenzity, může věc předat přestupkové komisi k projednání přestupku, nebo může zahájit trestní řízení.⁷⁴

Nyní bych uvedl nejčastější přestupky týkající se domácího násilí. Patří zde přestupky podle zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, v platném znění. Nejčastěji jsou to přestupky proti občanskému soužití (§ 7), jehož se dopustí ten, kdo:

- a) jinému ublíží na cti tím, že ho zesměšní nebo ho jiným způsobem hrubě urazí;
- b) jinému z ublíží na zdraví;
- c) úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním.

⁷¹ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. s. 144-145.

⁷² MPSV. *Intervenční centra* [online]. mpsv.cz, 6. srpna 2019 [cit. 15. ledna 2020]. Dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/intervencni-centra>>.

⁷³ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. s. 144.

⁷⁴ Tamtéž, s. 140-141.

Dalším častým přestupkem je přestupek proti veřejnému pořádku, kterého se dopustí fyzická osoba, pokud maří vykazání ze společného obydlí provedené podle zákona o Policii České republiky nebo rozhodnutí soudu o předběžném opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle zákona o zvláštních řízeních soudních.⁷⁵

4.4 Veřejný ochránce práv

Veřejný ochránce práv má v pravomoci prošetřit jednání orgánů státní správy. Jedná se o postup Policie ČR při vykazání násilné osoby podle § 44 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů. Kontaktovat Veřejného ochránce práv může jak násilná osoba, tak osoba, která má zájem na vykazání, a kterého se neúspěšně domáhala. Veřejný ochránce práv může také nechat prošetřit postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí a postup orgánů příslušných k projednání přestupku. Osoba, která není spokojena s postupem těchto uvedených orgánů, musí doložit doklad o tom, že úřad, kterého se podnět týká, byl neúspěšně vyzván k nápravě.⁷⁶

4.5 Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Jelikož se domácí násilí mnohdy odehrává před zraky dětí, policie a intervenční centra spolupracují s OSPOD. Sociálně-právní ochrana dětí je tu od toho, aby zajišťovala práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.⁷⁷ Oběti domácího násilí kontaktují OSPOD, jestliže jsou ohroženy jejich nezletilé děti, hledají alternativní ubytování, nebo jsou v sociální nouzi. Je nezbytné, aby pracovníci sociálně-právní ochrany dětí byly proškoleny v oblasti domácího násilí. Sociální pracovníci nejsou povinny sdělovat pobyt nezletilých dětí a osob, které jsou ohroženy domácím násilím.⁷⁸ V zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí se přesně uvádí, na jaký

⁷⁵ Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁶ *Veřejný ochránce práv* [online]. ochrance.cz, 2014 [cit. 29. prosince 2020]. Dostupné na: <<http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/domaci-nasilii/>>.

⁷⁷ OSPOD [online]. ospod.cz, 14. července 2009 [cit. 2. ledna 2020]. Dostupné na: <<http://http://www.ospod.cz/informace/obecne/>>.

⁷⁸ VARGOVÁ, B. VAVROŇOVÁ, M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci. Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2008. s. 22.

okruh dětí se orgán sociálně právní ochrany zaměřuje. Podle § 6 odst. 1 písm. g) tohoto zákona se OSPOD zaměřuje na děti ohrožené domácím násilím.⁷⁹

4.6 Krizová intervence

Jestliže se člověk ocitá v krizi, nerovnováze, ohrožení či stresu, krizová intervence jako specializovaná pomoc mu může být nápomocna. Člověk se nedokáže sám z krize dostat, nedostačující jsou jeho adaptační možnosti i zdroje běžných obranných mechanismů. Díky krizové intervenci by člověk znovu měl být v psychické rovnováze, o kterou přišel narušenou kritickou životní událostí. Krizová intervence obsahuje pomoc psychologickou, lékařskou, sociální a právní.⁸⁰

Pokud se pracovníci v pomáhajících profesích dostanou do kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím, měli by se správně naučit identifikovat domácí násilí a ohroženou osobu okamžitě odkázat na intervenční centrum. Cílem krizové intervence v tomto případě je, aby ohrožené osoby domácího násilí využívaly intervenčních center, která ohrožené osobě jsou schopny zprostředkovávat další služby, které ta daná osoba v té dané situaci potřebuje (odborníci na domácí násilí z oblasti práva, sociální práce a psychologie). V intervenčních centrech poté ohrožená osoba získá tedy způsobitelnou a komplexní pomoc. Formy krizové intervence mohou být buď face-to-face (např. v intervenčních centrech), nebo po telefonu, anebo mohou mít jinou distanční podobu (např. email).

Jestliže osoba ohrožená domácím násilím se obrátí na krizového intervenanta a nachází se právě ve fázi aktuálního nebezpečí, může být v takovém případě v šoku. Ohrožená osoba chce v danou chvíli problém řešit, je třeba si ale uvědomit, že často se stává, že ohrožená osoba po odeznění násilí problém zjednodušuje, popírá, partnera omlouvá a odmítá nadále cokoli řešit. U pomáhajících pracovníků může dojít k negativnímu značkování klienta, tzv. etiketizaci, která pak budoucí vztah mezi interventem a klientem zhoršuje. K negativnímu značkování by nemělo docházet, intervent by se měl řídit za každé situace pravidlem, věřit a neznačkovat. U domácího násilí je časté, že když se ohrožená osoba obrátí na krizového intervenanta, ocitá se v akutním nebezpečí, což komplikuje detailní vysvětlování a objasnění situace. Krizový intervent by se měl snažit jednat rychle, jasně a stručně. O co vše by se měl krizový intervent v kontaktu s ohroženou osobou pokusit? V prvé řadě je důležité získat si důvěru ohrožené osoby. Dalším krokem by mělo být zhodnocení psychického a fyzického stavu ohrožené osoby a zjistit rizika ohrožení jejího zdraví nebo života. Podstatné je zjistit, kde se ohrožená osoba momentálně

⁷⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁰ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011, s. 13.

nachází a případně zajistit pro ni nebo pro další osoby (většinou děti) bezpečí. Krizový intervent by se měl poté pokusit sestavit tzv. bezpečnostní plán na základě posledních incidentů (probrat by se měli čtyři incidenty, které se týkají týrání; jak týraná osoba pozná, že se schyluje k násilí; kdy a kde začíná bití; zvážení možné cesty k útěku; co vše bude ohrožená osoba v případě útěku potřebovat; vyřešit situaci s dětmi; kam bude utíkat a co bude potom dělat apod.). Po veškerou dobu by měl mít krizový intervent pochopení pro reakce ohrožené osoby. Násilí je nenormální, jejich reakce jsou normální. Může se stát, že ohrožená osoba má pocit nejistoty, protože je pro ni nepochopitelné, jak se milující partner mohl změnit v násilnou osobu. Zde je důležité pomoci ohrožené osobě získat zpět pocit moci a kontrolu nad svými pocity, kterou postrádají. Měl by se také sestavit plán aktivit, který by směřoval ke změně.⁸¹

4.7 Linky důvěry

Ohrožená osoba domácím násilím má možnost anonymně se obrátit na linku důvěry za účelem rozhovoru o aktuálních problémech, které chce ohrožená osoba naléhavě řešit. Jedná se o telefonickou službu, která je lehce dostupná (je poskytována bezplatně). Zpravidla funguje nepřetržitě. Poskytuje zejména psychosociální pomoc. Odborníci mají kontakty na právníky, psychology, poradny, azylové domy, krizová centra a další.⁸²

V ČR je k dispozici pro osoby ohrožené domácím násilím DONA linka, což je specializovaná celostátní služba telefonické krizové pomoci, která funguje v nepřetržitém provozu od 11. září 2001. Zřizovatelem této linky je Bílý kruh bezpečí, občanské sdružení pro pomoc obětem trestných činů.⁸³

4.8 Azylové domy

Jestliže se osoba ohrožená domácím násilím necítí doma bezpečně a nemá žádnou variantu, kde by případně mohla odejít, může využít služeb, které nabízí azylové domy. Službu může využít ohrožená osoba, která se cítí v nebezpečí, přestože byl násilník vykázán a byl mu zakázán přístup do obydlí na určitou dobu. Azylové domy nabízejí ochranu, jistotu a podporu, kde si ohrožená osoba může fyzicky i psychicky odpočinout. U nás v ČR jsou kapacity azylových domů omezeny a mnohokrát se stává, že se na ubytování musí čekat. Intervenční

⁸¹ Tamtéž, s. 115-118.

⁸² BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: Žena v domácím násilí*. Brno: Press, 2008. s. 162.

⁸³ DONA linka. *Základní informace* [online]. donalinka.cz, 2007 [cit. 3. prosince 2020]. Dostupné na: <<http://www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace/>>.

centrum může nabídnout ohrožené osobě tzv. utajené bydlení. Pracovnice utajeného bydlení si s ohroženou osobou domluví telefonicky setkání na určitém místě a poté osobně do utajeného bydlení ohroženou osobu doprovodí.⁸⁴

4.9 Zdravotnická zařízení

Oběť domácího násilí po útoku násilníka, zpravidla jako první, přichází do zdravotnického zařízení, aby byla ošetřena. Role pracovníků ve zdravotnických zařízeních je proto velmi důležitá. Jak už jsem již ve své práci zmínil, oběti domácího násilí nemusí přiznat, že se jednalo o násilí, ať už ze strachu či studu a skutečné příčiny popírají. Pracovníci zdravotnických zařízení by se měli zeptat na pravdivé příčiny zranění, a kdo jim je způsobil. Následně by se mělo do zdravotnické dokumentace zaznamenat, jak oběť ke zranění přišla, měl by být popsán typ zranění a doba rekonvalescence. Na pracovníkovi zdravotnického zařízení je, aby vysvětlil oběti, že nikdo nemá vůči nikomu právo dopouštět se násilí a také by ji měl poskytnout informace o možnostech řešení, na které poradny by se mohla oběť obrátit. Lékaři nemají oznamovací povinnost u dospělých lidí, pouze pokud se jedná o zranění dítěte anebo u zletilých osob, které jsou svěřeny do péče jiné osoby. Měli by však informovat oběť o možnostech jejich právních kroků, které mohou podle zákonů učinit.⁸⁵

4.10 Nestátní neziskové organizace

- Liga lidských práv
- Bílý kruh bezpečí o.s.
- o.s. Rosa
- Centrum nové naděje
- Koordona
- o.s. Acorus
- proFem o.p.s.
- Krizové centrum RIAPS
- Persefona o.s.

⁸⁴ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: Žena v domácím násilí*. Brno: Press, 2008. s. 110.

⁸⁵ VARGOVÁ, B. VAVROŇOVÁ, M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci. Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2008. s. 22.

Závěr

V první kapitole jsem se zabýval domácím násilím obecně. Uvedl jsem jako příklad několik jeho definic. Domácí násilí obsahuje určité znaky a objevuje se v jistých formách. Když jsem byl na konzultaci v intervenčním centru, zajímalo mě, zda služeb intervenčního centra využívají i muži. Paní sociální pracovnice mi odpověděla, že ano, nicméně ve většině případů se jedná o ženy, které se obracejí na intervenční centrum s žádostí o pomoc před domácím násilím. Dále jsem se ve své práci zaměřil na příčiny a důsledky domácího násilí, kterých může být nespočet, alespoň pár z nich jsem do své práce zařadil. Důležitá, u tohoto společenského problému, je určitě prevence, které jsem se taktéž ve své práci zabýval. V závěru první kapitoly jsem rozebíral psychologickou stránku pachatele a oběti domácího násilí, což si myslím, že jsou i pro právníky důležité informace.

Jak již bylo uvedeno, cílem mé diplomové práce bylo analyzovat a zhodnotit současnou právní úpravu týkající se domácího násilí, hlavně tedy právní úpravu předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí dle zákona o zvláštních řízeních soudních. Při studování materiálů, které jsem k zpracování své práce potřeboval, jsem došel k závěru, že ČR se může zařadit mezi státy, které mají komplexně upravenou ochranu ohrožených osob před domácím násilím. Dle mého názoru právní institut předběžného opatření, právní institut vykázání a taktéž intervenční centra přinesly do problematiky domácího násilí značnou efektivitu.

U předběžného řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí hodnotím kladně určení místní příslušnosti soudu. Místně příslušným je obecný soud navrhovatele dle § 400 z. ř. s. Podle dřívější právní úpravy se místní příslušnost určovala podle okresního soudu, v jehož obvodu byl dům, byt, místnost nebo jiný prostor společně obývaný s navrhovatelem. Navrhovatel se může například ze strachu odstěhovat a nemusí již s násilnou osobou pobývat ve společném obydlí. Dalším pozitivem oproti předešlé právní úpravě je možnost učinit návrh na zahájení řízení ústně do protokolu dle § 14 z. ř. s. V tomto řízení neprobíhá klasické dokazování, navrhovatel je povinen pouze tvrzené skutečnosti osvědčit, což umožňuje soudům rychleji rozhodnout. Jako dostačující taktéž hodnotím dobu, po kterou předběžné opatření trvá. Ohrožená osoba má čas na to, aby se s danou nelehkou situací vypořádala. Může bezplatně využít právní nebo psychologickou pomoc intervenčních center, dále má také možnost, pokud splní určité předpoklady, podat návrh na prodloužení předběžného opatření. Předpokladem pro prodloužení předběžného opatření bylo podle předchozí právní úpravy podání žaloby ve věci samé, což bylo problematické, neboť zde nebyl jednotný názor, které řízení je možné podřadit pod „věci samé“. Současná právní úprava od tohoto upustila. Pokud soud rozhoduje o

prodloužení předběžného opatření, ve většině případů nařizuje jednání, což se v minulosti nestávalo a docházelo tak k zásahu do práva odpůrce na spravedlivý proces. V současnosti soud provede test proporcionality a rozhodne tak, zda jednání nařídí či nikoliv. Pokud soud jednání nenařídí, musí to náležitě odůvodnit.

V následující kapitole rozebírám několik trestných činů, které jsou s domácím násilím spojeny. Jako výhodu spatřuji, že u trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí není potřeba souhlasu s trestním stíháním. Důležitá je pak zde kvalifikace toho trestného činu. Jak jsem už uvedl ve své práci, pokud se bude jednat o trestný čin ublížení na zdraví, pachatelé mají tendenci oběť přesvědčovat, aby souhlas neudělila. V této kapitole také částečně uvádím předběžná opatření dle trestního řádu, která můžou být uložena jen obviněnému.

V poslední kapitole se věnuji právnímu institutu vykázání. Jako správný krok spatřuji jeho zakotvení do naší právní úpravy k řešení problematiky domácího násilí, neboť policie může fakticky jednat, bez jakéhokoliv odkládání a násilníka vykázat na určitou dobu. Důležitou roli mají taktéž intervenční centra, která osobám ohroženým domácím násilím podávají důležité informace týkající se jejich problému. Ohrožená osoba se v praxi buď obrátí na intervenční centrum sama či pokud například dojde k vykázání, policie informuje ohroženou osobu o možnosti využití pomocných služeb intervenčního centra.

Na závěr bych chtěl sdělit, že domácí násilí je rozšířený společenský problém a je třeba, aby se ohrožená osoba včas bránila, než násilí bude eskalovat. Myslím si, že k tomu má ohrožená osoba dostatek efektivních prostředků, pomocí kterých se může před domácím násilím chránit a zabránit jeho pokračování.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

- BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: Žena v domácím násilí*. Brno: CPress, 2008. 176 stran
- CONWAYOVÁ, H. L. *Domácí násilí*. Praha: Albatros, 2007. 160 stran
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008. 160 stran
- ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2016. 128 stran
- JELÍNEK, Jiří a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013. 864 stran
- KENNEY, Karen Latchana. *Domestic violence*. Minnesota: ABDO Publishing Company, 2012. 112 stran
- KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R., KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 152 stran
- STŘÍLKOVÁ, Patricie. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009. 91 stran
- ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí*. Praha: Portál, 2011. 192 stran
- ŠMOLKA, P. a kol. *Když vás trápí někdo blízký*. Praha: Hestia, 1991. 176 stran
- ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. 200 stran
- VARGOVÁ, B. VAVROŇOVÁ, M. *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci. Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Praha: ROSA, 2008. 89 stran
- VOŇKOVÁ, Jiřina, HUŇKOVÁ, Markéta a kol. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2004. 194 stran
- VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: Profem, 2008. s. 244 stran

Komentáře:

- LAVICKÝ, P. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 1012 stran
- SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 stran

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník.. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 2528 stran

Odborné časopisy:

ČUHELOVÁ, Kateřina. Prodlužování předběžných opatření podle 76 OSŘ. Aktuální problémy aplikační praxe. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 248

JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 27 - 30

PÚRY, František. Nad legislativními návrhy proti domácímu násilí. *Právní zpravodaj*. 2005, č. 3, s. 14 – 16

SHERMAN, L.W, BERG, R. A: The specific deterrent effects of arrest for domestic assault. *American sociological review*, 1984, č. 2, s. 261

ŠÍROVÁ, Lenka. Sociální politika. *Měsíčník MPSV*, 2003, roč. 29, č. 12, s. 4

Internetové zdroje:

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Domácí násilí* [online]. domacinasili.cz, 2009 [cit. 19.11.2020]. Dostupné na: <<http://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>>.

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Bílý kruh bezpečí* [online]. bkb.cz, 21.4. 2009 [cit. 27. prosince 2020]. Dostupné na: <<http://www.bkb.cz/kontakt/navazujici-sluzby-v-cr/>>.

Ministerstvo vnitra. *Domácí násilí –institut vykazání a další informace* [online]. mvcr.cz, 15. dubna 2020 [cit. 28. prosince 2020]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>>.

MPSV. *Intervenční centra* [online]. mpsv.cz, 6. srpna 2019 [cit. 15. ledna 2020]. Dostupné na: <<http://http://www.mpsv.cz/intervencni-centra>>.

Veřejný ochránce práv [online]. ochrance.cz, 2014 [cit. 29. prosince 2020]. Dostupné na: <<http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/domaci-nasili/>>.

OSPOD [online]. ospod.cz, 14. července 2009 [cit. 2. ledna 2020]. Dostupné na: <<http://http://www.ospod.cz/informace/obecne/>>.

DONA linka. *Základní informace* [online]. donalinka.cz, 2007 [cit. 3. prosince 2020]. Dostupné na: <<http://www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace/>>.

Právní předpisy:

Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura:

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 1. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1554/08

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. ledna 2009, sp. zn. 3 Tdo 1446/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. října 2003, sp. zn. 6 Tdo 1103/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. prosince 2012, sp. zn. 8 Tdo 1459/2012-22

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. prosince 2016, sp. zn. 4 Tdo 1620/2016

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na předběžné opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí a na další možnosti ochrany, které mají oběti domácího násilí. Práce je rozdělena do 4 kapitol. Cílem práce je analýza současné právní úpravy, která je vhodně doplněna o dedukci. V úvodu se zabývám problematikou domácího násilí obecně – definice, znaky, formy, cyklus, příčiny, důsledky a prevence domácího násilí. Stěžejní část práce je zaměřena na předběžné opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí. Následující kapitola se věnuje alespoň částečně trestně právní ochraně před domácím násilím. V poslední kapitole se zabývám dalšími možnostmi ochrany před domácím násilím. V této části práce je uveden institut vykázaní, pomáhající organizace a instituce.

Abstract

The diploma thesis is focused on preliminary injunction in matters of protection against domestic violence as well as on options of protection for victims of domestic violence. The thesis is divided into four chapters. Aim of the thesis is the analysis of the current legislation and a resulting conclusion. The introduction of the thesis is concerned with the domestic violence in general – its definitions, signs, forms, cycle, causes, consequences and prevention. The main part of the thesis is focused on preliminary measures in matters of protection against domestic violence. The following part is concerned with criminal law protection against domestic violence. The final part of the thesis is focused on other forms of protection against domestic violence. This part mentions the Institution of expulsion and assisting organizations and institutions.

Klíčová slova

Domácí násilí; předběžné opatření; ochrana před domácím násilím; násilí

Key words

Domestic violence; preliminary injunction, protection against domestic violence; violence